vaatus teatavate ülesannete teostamisel. Ülesanded aga on kõik riiklikud ülesanded, sest vaheseina langemisega ei ole enam endist „ühiskonda" ega endist „riiki"; on rahvas, kes valitseb oma riiki. Valitsedes riiki teostab ta teatavaid ülesandeid, ühtede jaoks ellu kutsudes keskvalitsusi, teiste jaoks lubades koha peal asutisi valida. Ka ei ole enam koha peal „kodanikke" ja „mittekodanikke"; põhimõtteliselt võtavad valimistest osa kõik, kui nad pole kaotanud oma õigusi. Valimisi toimetatakse, nagu käsib Põhiseadus. — Kuidas need põhimõtted meie omavalitsuses üksikasjalikult on väljendatud, selgub alljärgnevaist ridadest, mis pühendatud linna- ja eriti Tartu linna omavalitsusele.

Tartu linna omavalitsuse õiguslikud alused maksva linnaseaduse järele. Nagu teada, pandi Vene üldine linnaseadus (1870. a.) Läänemeremail maksma 1877. a. Selle ajani elasid Läänemeremaade linnad eraseaduse alusel, mis oli läbi imbunud seisusliku vaimuga ja keskajast pärit.[1]). Sellele keskajast pärit olevale ning seisuslikul alusel seisvale linnavalitsusele tegi lõpu 1870. a. linnaseadus, mis korraldas linna-omavalitsuse kõigist maksualustest, hoolimata nende kuuluvusest teatavasse seisusse. Uus linnaseadus, mis tõi omavalitsuse rahvale märksa lähemale ja andis kohalikule kogukondlikule isetegevusele võrdlemisi avarad raamid, oli võrreldes linna senise omavalitsusliku korraga suur samm edasi.

Suuri muudatusi 1877. a. maksmapandud linna-omavalitsusse tõi 1892. a. linnaseadus, Aleksander III ajal valitseva reaktsiooni sünnitis. Kõige pealt oli tõstetud varanduslik tsensus, millega taheti kitsendada valijate arvu. Teiselt poolt oli vähendatud ka linnavolinikkude arv. Kõige tähtsamad muudatused väljendusid aga selles, et kõvenes linnavalitsuse sõltuvus keskvalitsuse organitest. Linnavalitsus oli lihtsalt kuberneri ja siseministri võimu alla painutatud, olgugi et viimaste kõrval olid linna-asjade komisjonid ja Senat (I depart.) ette nähtud. — 1892. a. linnaseadusele oli omane tendents, mida hiljemini eriti püüti läbi rõhuda, teha linna kogukondlik omavalitsus lihtsaks kubermanguvalitsuse asutiseks[2]). Sellele tendentsile tegi lõpu Vene veebruarirevolutsioon 1917. a. Revolutsioon kutsus ellu täidesaatvad komiteed, kes täitsid linnavalitsuse ülesandeid kuni uute linna-omavalitsuste loomiseni Vene Ajutise Valitsuse poolt maksmapandud valimisseaduse ja linnaseaduse täiendamise ning muutmise seaduse alusel.

Nimetatud seaduste alusel ellukutsutud linna-omavalitsus Tartus oli sunnitud kolmel korral (enamlaste ja Saksa okupatsiooni aegadel) oma tööd katkestama. Valitud üldisel, ühetaolisel, otsekohesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse-põhimõtete alusel 20. VIII. 1917. a. ja teotsedes ka praegu maksva linnaseaduse alusel, pidi ta juba 22. I. 1918. a. taganema Tartu tööliste ja sõjaväelaste saadikute nõukogu täidesaatva komitee eest. Peale enamlaste võimu langemist 22. II. s. a. asus ta jälle tööle, kuid juba 24. II. tagandati ta Saksa okupatsioonivõimude poolt. Siin oleks äramärkimis-väärt järgmine asjaolu, mis väljendab kujukalt Tartu linnavalitsuse arusaamist oma ülesandeist ja vahekorrast keskvalitsusega, nimelt tema antud „päevakäsk Tartu Eesti tagavara-pataljoni ülemale ja komiteele, roodude ülematele ja komiteedele, teistele Tartus asuvatele sõjaväe-osadele ja kõigile Tartu elanikkudele". Olude sunnil lahutatud keskvalitsusest, võtab Tartu linnavalitsus kogu võimu koha peal oma kätte ja asub „julgeoleku ja üldise korra

1) Selle põhialuste ja kujunemise kohta vt. vastavaid käsitlusi käesoleva teose ajaloolises osas.
2) Vene 1870. ja 1892. a. linnaseaduste kohta pikemalt koguteose ajaloolises osas — lk. 149—150 ja 154—155.

Tartu, lk. 462